

non-scientific ones, editing, technical activities — concerning the process of publishing and archival activities.

The last part, summerizing the problem of science, has a general humanistic sense. Its chapters emphasize the role and the meaning of the humanistic sciences as well as the necessity of co-operation, even more, the need and the aim of co-operation between those sciences and other branches of science. Relatively much space is devoted to some disturbing facts from the field of terminology of humanistic sciences as well as the prospects of their further development which is, quite skillfully, presented as analogical to the varieties of utopia and science fiction literature.

The Art of Word and Image forms a compendium of theoretical and literary knowledge. As the author concentrates on the problem of the specific character and the differences between language-image and image-language arts as well as on their interrelations, he provides a synthesis of the discussed problem from this particular viewpoint. Nevertheless, literature dominates. The problem of the coexistence of literature and other arts or mass media appears in the background. This point of view reveals still another aspect. It is the undefined character of the border-line between literature as art and applied literature (journalism, press information), between radio as art and radio as a kind of mass medium, etc. This publication proves the broad knowledge and the inquisitive character of the author's inquiry in the sphere of the investigated arts constituting a worthy scientific contribution. Even when discussing well-known matters and extracting information from the richest bibliographies Trzynadlowski always introduces his own — sometimes, may be, debatable — way of viewing problems due to which the discussed matters cease to be only accounts. And what is more, the matters are not simple. All differentiations and attempts at precision in the sphere of literary phenomena, especially those interrelated with other arts, usually ari-

se difficulties. Nevertheless, the author, due to his singular procedure of argumentation and style presents them as accessible. However, this does not mean that *The Art of Word and Image* is easy for the reader. Still, each thesis and conclusion is explicit, in which the author seems to be inspired by the well-known logician Tadeusz Kotarbiński, one of the representatives of the Polish Lvov-Warsaw School. The more so as the views considered by Trzynadlowski are viewed from various perspectives, are provided with a precise comment and form an organic whole.

Teresa Cieślukowska

Translated by

Ewa Ławniczakowa

GENRE, STRUCTURE AND REPRODUCTION IN ORAL LITERATURE. Edited by Lauri Honko and Vilmos Voigt. Budapest 1980. Akadémiai Kiadó. *Bibliotheca Uralica*. 5. ss. 188.

Zbiór studiów folklorystycznych pt. *Genre, Structure and Reproduction in Oral Literature* jest pierwszą wspólną publikacją fińskich i węgierskich badaczy kultury ludowej. Fakt ten może nawet wywołać zdziwienie, jeśli powiemy, iż rzeczywście bliska współpraca folklorystów obydwu krajów trwa dobrze ponad sto lat i że jest to współpraca systematyczna, oparta na autentycznym, wzajemnym zainteresowaniu. Pierwsza praca na temat fińskiego folkloru ukazała się na Węgrzech w roku 1935. Był to rok ogłoszenia przez Eliasa Lönnrota *Kalevali*, o której Węgrzy poinformowali swoją opinię publiczną już w roku następnym (w Polsce pierwszą wzmiankę o *Kalevali* zamieściła „Biblioteka Warszawska” w roku 1844). Przez cały wiek XIX trwały wzajemne wizyty humanistów. Był wśród nich również Erik Aleksander Ingman, założyciel Fińskiego Towarzystwa Literackiego, autor pierwszej pracy magisterskiej przedstawionej w języku fińskim. Im bliżej końca stulecia,

tym bardziej kontakty profesjonalizowały się. Lajos Katona i Kaarle Krohn, badacze wciąż jeszcze godni uwagi, patronowali ścisłym powiązaniom węgierskich i fińskich folklorystów. Założenie *Folklore Fellows* u progu naszego stulecia wzmocniło jeszcze ten związek, powstała zaraz sekcja węgierska FF. Współpracę przerwała II wojna światowa, i to na lat prawie dwadzieścia. Podjęto ją na powrót dopiero w roku 1958, w 75-lecie Towarzystwa Ugro-Fińskiego działającego w Helsinkach. Począwszy od roku 1960, regularnie co pięć lat spotykają się naukowcy zainteresowani folklorem Finlandii, Węgier, Estonii. Obecna publikacja — jak wspomnieliśmy, pierwsza wspólna — prezentuje materiały z konferencji odbytej w Budapeszcie w roku 1975. Dwanaście umieszczonych w niej prac, napisanych w języku niemieckim i angielskim (z przewagą tego drugiego), koncentruje swoją uwagę głównie na europejskiej i syberyjskiej poezji ludowej. Refleksja teoretyczna obejmuje ogólne problemy literatury ustnej, podpierając się szczegółowymi analizami wybranych „przypadków” (nie możemy użyć w tym miejscu określenia „tekstów” czy nawet „utworów”, zdając sobie sprawę, iż „tekst” jest zaledwie jednym ze składników folklorystycznej prezentacji). Zagadnienie gatunku, widziane w tym kontekście, obecne jest we wszystkich właściwie pracach. Analiza i refleksja nad tym zagadnieniem jest — możemy chyba bez przesady powiedzieć — zasadniczym sposobem dociekania podstawowych praw egzystencji literatury ludowej.

Po interesującym wstępie, dość szczegółowo kreślącym dzieje fińsko-węgierskich związków folklorystycznych, napisanym przez znanych badaczy — Lauriego Honko z Turku i Vilmosa Voigta z Budapesztu — następuje zasadnicza część publikacji. Otwiera ją Gyula Ortutay pracą podejmującą się ogólnej typologii poezji ustnej, wyodrębnienia jej funkcji, właściwości estetycznych, etc. Następnie Lauri Honko, autor kilku książek poświęconych w dużej mierze właśnie problematyce gatunku w kontekście

folkloru, prezentuje rozprawę pt. *Lament. Zagadnienia gatunku, struktury i odtwarzania*¹. Rozprawa ta warta jest uwagi z kilku przynajmniej względów. Rozpoczyna ją obszerna część teoretyczna, w której autor zajmuje się, z dużym krytycyzmem, praktyką badań terenowych. Analizuje metody zbierania tekstów, a przede wszystkim stara się sformułować zespół warunków, jakie badania te powinny spełniać, by — w efekcie końcowym — zapewnić folklorystom możliwość poprawnych i uzasadnionych faktami uogólnień. Następnie L. Honko przechodzi do problematyki lamentu jako gatunku literatury ustnej, opisuje metody i warunki rejestracji tekstów oraz towarzyszącego im kontekstu, wreszcie analizuje konstytutywne cechy gatunkowe lamentu.

Również lament jest przedmiotem kolejnego w książce studium (A. Nenola-Kallio, *Dwa gatunki wyrażające smutek. Lamenty i pieśni liryczne z Ingrii*). Ingria to region niezwykle poezjorodny, najlepsze runa wchodzące w skład *Kalevali* stąd właśnie pochodzą. Dziewięć spośród trzydziestu trzech tomów *Starych Pieśni Narodu Fińskiego* (*Suomen Kansan Vanhat Runot*) to teksty zebrane w Ingrii. Charakterystyczne dla tego obszaru jest, że dużą część poematów tu powstałych (i może jeszcze powstających) można uznać za liryczne czy usytuować na pograniczu liryki i epiki. Rekonstrukcja techniki poetyckiej lamentów z Ingrii, interesująca i precyzyjna, prowadzi autorkę i do takiego m.in. wniosku, że współczesne gatunki wyrażające emocje takie jak smutek, żal, tęsknota itp. bliskie są poetyce wierszy składających się na *Kalevalę*.

Dalej następują kolejne prace: Imre Katona, *Kotysanki ludów europejskich*; A.-L. Siikala pisze, analizując teksty czukockie, o czarach i pieśniach szamańskich, P. Hajdú zajmuje się epickimi pieśniami Samojedów, I. Kriza omawia *Problemy gatunkowe ballady historycz-*

¹ Polska wersja pracy drukowana będzie w „Literaturze Ludowej”, 1985.

nej. Każda z tych prac wymagałaby osobnego zainteresowania, tak ze względu na analizowany materiał, jak i precyzyjny warsztat analityczny i niebłahe ustalenia teoretyczne. Zagadnienia gatunku, zasadnicze dla nowoczesnej folklorystyki, są tutaj przedstawione wyczerpująco i wieloaspektowo.

Bardzo dobra jest praca węgierskiego folklorysty M. Hoppála pt. *Gatunek i kontekst w anegdocie*, w klarowny sposób pokazująca zasadniczą optykę dzisiejszego badacza kultury ludowej. Analiza wybranej anegdoty rozcięta została na cztery warstwy, z których tylko pierwsza jest analizą „treści” tekstu. Warstwa druga, to analiza „socjalnych okoliczności”, w których anegdota funkcjonuje. Warstwa trzecia jest analizą komparatystyczną — przeglądem typów anegdoty i możliwych kontekstów kulturowych. Warstwa ostatnia to analiza samego tekstu, tym razem wykorzystująca ustalenia trzech poprzednich.

Peniti Leino, folklorysta z Finlandii, analizuje legendy karelskie, by postawić sobie pytanie, jakie są *Funkcje komunikatywne i strukturujące epiki ludowej*. Satu Apo pyta o *Cechy strukturalne repertuaru bajkowego*. Anikó N.-Balogh publikuje pracę pt. *Niektóre pytania o gatunkowe cechy sagi*.

Książkę zamyka krótki artykuł Vilmosa Voigta zatytułowany *O systemie komunikacyjnym gatunków folkloru*. Jest to próba precyzyjnej schematyzacji gatunków folkloru ze względu na funkcje komunikacyjne. Praca nie jest właściwie artykułem, ale swego rodzaju tabelą folklorystycznych pierwiastków, folklorystyczną tablicą Mendelejewa. Na kilku stronach druku Voigt zebrał i usystematyzował całą współczesną wiedzę o literaturze ustnej. Praca ma olbrzymią wartość poznawczą — i metodologiczną — powinna być szybko spolszczona i wprowadzona do obowiązkowego spisu lektur studentów etnografii, kulturoznawstwa i filologii.

I tyle krótkich uwag o wspólnej inicjatywie wydawniczej Finów i Węgrów. Książka nowoczesna, „uczona”, podchodząca do literatury ludowej z precyzją

doświadczonych badaczy i dużą innowacyjnością teoretyczną. Warto zapoznać się z efektami takiego podejścia.

Andrzej Zawada

* * *

The Editor in Chief of "The Problems of the Literary Genres"
(„Zagadnienia Rodzajów Literackich”)

I would like to ask you to publish this text in one of the numbers of „Zagadnienia Rodzajów Literackich”. It is a reply to the review of my book (*Angielska baśń literacka epoki wiktoriańskiej — The English Fairy-Story of the Victorian Epoch*) written by Jadwiga Węgrodzka and published in volume XXV, number 3(50) of your periodical. I would like to back up my request by a wish to exercise my right to reply to the criticisms and to defend my argument since, in my opinion, the reviewer presents my book in the distorted mirror of clearly biased critical judgements. I claim that most or nearly all of the criticisms directed against my book by the reviewer are due either to the malicious critical prejudice, or to a superficial and inadequate reading of my book.

If the reviewer had read, or even had skimmed through the second chapter of the second part of my book (discussing the Victorian didactic fairy-story) she would have surely noticed the analytical support for the distinction made between the didactic fairy-story for adults and that for children. The sections 2 and 3 of this chapter give plenty of examples of fairy-story/parable morals and of allegories clearly suited to the power of perception of an adult person; and, on the other hand, sections 4 and 5 give numerous examples of morals and allegories making use of the imagery and system of values clearly adjusted to the apprehensive faculties of a child addressee. I am unable to understand how it is possible to read this chapter and